

Sveriges elexport har aldrig varit så värdefull som nu

Tomas Kåberger

Professor i Industriell energipolicy vid Chalmers och ordförande i Renewable Energy Institute, Tokyo. Han var tidigare generaldirektör för Energimyndigheten. Ledarskribent i Dagens ETC.

De som brukar kalla dessa problem elkris har dock inte förstått vad som har hänt.

Sol- och vindel har blivit så billig att den kan byggas ut i stor skala. Den billiga el som produceras kan inte bara konkurrera ut fossil elproduktion och kärnkraft, den kan också konkurrera ut fossila bränslen i transportsektorn och industrin.

Kol, olja och gas kan lämnas i marken. Koldioxidhalten i atmosfären kan stabiliseras. Energi finns för att alla i världen ska kunna få en god levnadsstandard. Hurra!

Därför säljs allt fler elbilar. Bagerier byter från fossila bränslen till el. Hybrit har producerat det första stålet utan fossil kol. Hybrit och H2 Green Steel planerar stora investeringar under det närmaste decenniet för att ställa om hela stålindustrin i Sverige. NorthVolt och andra bygger fabriker för att producera batterier till bilindustrin, och kemi- och drivmedelsindustrin på västkusten planerar att ersätta fossila bränslen med el och vätgas.

Utbudet av vindkraft och solexel växer. Solelen i Sverige levererar ibland mer el än en kärnreaktor och vindkraften ibland dubbelt så mycket som all kärnkraft. Trots att koldioxidskatten på kraftvärme stängt de fossileldade verken i Malmö och Stockholm, och hälften av Sveriges tolv kärnreaktorer stängts, exporterar Sverige 10-30 TWh per år. 2020 var elpriset väldigt lågt.

Också detta skulle man kunna jubla över.

EU har ambitioner för utveckling av hållbar förnybar energi. I framtiden ska inte elpriset skjuta i höjden för att kol och gas, såsom just nu, blir dyr. Systemet för handel med utsläppsrätter har stramats åt så att utsläppen är rekorddyra och det fossila fasas ut. Att kol, gas och utsläppsrätter nu är dyra samtidigt ger rekordhöga elpriser i Europa.

Sveriges elexport har därför aldrig varit så värdefull som nu! De som investerat i vindkraftverk och solceller belönas rikligt. De som sett till att det produceras mycket el i Sverige har också bidragit till att Sverige har Europas billigaste el. I fredags kostade elen i Stockholm visserligen en krona per kWh, men fem öre mer i Helsingfors och 20 öre mer i Oslo, medan den i Malmö och Köpenhamn kostade 40 öre mer och i Frankrike 60 öre mer. Det var en vecka då vi i Sverige under dagarna kunde förbruka 15 000 MW och samtidigt exportera 3 000 MW.

Fler möjligheter finns.

Nyligen invigdes Vattenfalls stora havsbaserade vindkraftpark i den danska delen av Kriegers Flak i Östersjön. Färdig före tidsplanen, ska den nu öka Danmarks redan stora vindkraftsproduktion med en sjättedel. Men på den svenska delen av Kriegers Flak byggs det inte. Elen från den danska och tyska delen kan inte gå till Sverige. För drygt tio år sedan erbjöd sig EU att subventionera en kabel från Kriegers Flak till Sverige för att också vi skulle kunna få mer vindel som pressade elpriset i

södra Sverige. Men Svenska Kraftnät tackade nej därför att man inte tyckte att man hade kapacitet att använda pengarna för att bygga ledningen.

Svenska Kraftnät har heller inte byggt ut förbindelserna från Norrland som skulle kunna jämna ut priserna och göra det lättare att investera i ny, elektrifierad industri. Det problem som uppstår när förbrukningen är låg, och en kärnreaktor som snabbstoppas riskerar att slå ut elsystemet, löser man i andra delar av världen genom att installera batterier och kraftelektronik.

Istället för att ha ett laddat batteri, stryper Svenska Kraftnät överföringen från norra Sverige i månader. Då kan man ju släppa strypningen och överföra mer el från Norrland om en reaktor plötsligt måste ersättas. Man subventionerar också ett annars olönsamt oljekraftverk som ibland beordras att producera el för att lindra konsekvenserna av snabbstoppande reaktorer, eller dålig överföringskapacitet.

Det finns flera elnätbolag som inte förutsett att billig förnybar el skulle öka efterfrågan och inte byggt de elledningar som behövs för att försörja växande storstäder. Det hade nog gått snabbare om kunderna ägt dessa nätbolag.

De som brukar kalla dessa problem elkris har dock inte förstått vad som har hänt. De vill lösa problemen genom att återstarta fossileldade kraftvärmeverk i städerna eller bygga dyra kärnreaktorer som kan vara i drift om 20 eller 50 år.

Men nej, utvecklingen av ekonomiskt och ekologiskt hållbar, elektrifierad industri är bara möjlig med modern och billigare teknik.

- I energiuppgörelsen 2016 utlovades att anslutningsavgifterna till stamnätet för havsbaserad vindkraft skulle slopas. Varför genomfördes bara de reaktionära delarna av uppgörelsen?
- Regering och riksdag skulle kunna ge uppdrag och budget åt Svenska Kraftnät att bygga ut kapaciteten norr till syd. Varför inte göra det tillsammans med Finland och de baltiska länderna som en kabelnät i Östersjön som också kan ansluta vindkraftverk?
- Varför inte göra det tydligt vilka som får bygga stora nätanslutna batterier, handla med el och sälja alla möjliga tjänster till nätägarna? Sådana batterier kan lösa effektproblem billigare och snabbare än nya ledningar.

Billig sol- och vindel har skapat möjligheter.

Det är ingen elkris.

Men det vore synd att missa möjligheterna